

EUs strukturpolitikk

Margaret Eide Hillestad
Astrid Øversveen

Forord

Formålet med dette notatet er å gi et innblikk i Den europeiske union sin felles strukturpolitikk. Med utgangspunkt i den fornyede Lisboastrategien av 2005 blir de grunnleggende prinsippene for EU sin politikk innenfor enkelte områder av strukturpolitikken skissert.

Strukturpolitikken påvirkes av veldig mange faktorer, slik at vi i denne rapporten har valgt å rette fokuset mot et utvalg av områder som vi mener er mest sentrale når det gjelder strukturpolitikk. Det vil også bli nevnt andre faktorer som påvirker denne politikken der det faller naturlig.

Gjennom Lisboastrategien har EU satt seg som mål å bli den ledende økonomien i verden. For å klare dette kreves det en stor innsats fra sentrale myndigheter, samt at alle medlemslandene må være villige til å bidra. Som et ledd i denne målsettingen er strukturpolitikken viktig.

Notatet er utarbeidet av Margaret Eide Hillestad og Astrid Øversveen, og inngår i Landbrukets Utredningskontors notatserie.

Oslo, august 2006

Hanne I. Eldby

Innhold

1	INNLEDNING	1
2	BAKGRUNN	3
2.1	LISBOASTRATEGIEN	3
2.2	ØKONOMISK MØNETÆR UNION (ØMU).....	5
3	POLITISKE OMRÅDER	6
3.1	SKATTEPOLITIKK	7
3.2	STATSSTØTTE.....	8
3.3	ARBEIDSMARKEDET	10
3.4	TJENESTESEKTOREN.....	12
3.5	INNOVASJON, FoU OG UTDANNING	14
3.5.1	Utdanning og opplæring.....	14
3.5.2	FoU og Innovasjon.....	15
3.6	INFRASTRUKTUR	16
3.6.1	Veitransport.....	17
3.6.2	Flytrafikk.....	19
3.6.3	Jernbane	20
3.6.4	Sjøtransport og transport på de indre vannveiene	21
3.6.5	Intermodalitet	22
3.6.6	Flaskehalsler og det trans-europeiske nettet	22
3.6.7	Elektronisk kommunikasjon	23
3.7	REGIONALISERING	24
4	OPPSUMMERING	27

LITTERATUR

1 Innledning

I denne rapporten belyses EUs strukturpolitikk. I en veksling mellom perioder med økonomisk vekst og perioder med stagnasjon vil det være store endringer i sysselsettingsnivå og veksthastigheten i et land fra år til år. Økonomisk vekst innebærer forskyvninger mellom sektorer i samfunnet, og dersom det ikke er mulig å få til slike forskyvninger, vil man heller ikke oppnå vekst. Strukturendringer er derfor en viktig del av vekstprosessen.

Strukturendringer innebærer omstillinger for både mennesker og næringer, noe som gir både kostnader og inntekter ved vekst. Økonomisk vekst er derfor ikke udelt positivt. De som mister jobben fordi bedriften legges ned som følge av dårlig lønnsomhet, eller fordi hele eller deler av produksjonen flyttes til et annet land, vil oppleve strukturendringer som negativt.

I denne rapporten rettes oppmerksomheten mot Lisboastrategien, som er EUs strategi for økt sysselsetting og vekst. Rapporten inneholder også et kapittel om den økonomiske monetære union (ØMU) fordi retningslinjene for å delta i ØMU danner en ramme for mulighetene til å gjennomføre de tiltak som foreslås i Lisboastrategien.

Lisboastrategien ble vedtatt på EUs toppmøte i Lisboa i 2000, og målet for strategien var at EU innen 2010 skulle bli den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden, en økonomi som kunne skape en bærekraftig økonomisk vekst med flere og bedre arbeidsplasser og større sosial utjevning. I forbindelse med evalueringen av strategien høsten 2004 ble det imidlertid konkludert med at strategien så langt ikke hadde hatt den ønskede effekt. Som resultat ble det besluttet å gjøre en rekke endringer i Lisboastrategiens utforming, og under toppmøtet 22. - 23. mars 2005 fastsatte Det europeiske råd nye retningslinjer for Lisboastrategien.

Nyorienteringen av Lisboastrategien våren 2005 tilførte prosessen et nytt styringsverktøy, nemlig de nasjonale reformprogrammene. Disse programmene inneholder strukturindikatorer som det enkelte medlemsland måles etter. Vi har derfor valgt å gjennomgå noen av de ulike områdene i Lisboastrategien hvor kommisjonen har satt mål for hva de ulike landene skal oppnå for at EU som helhet skal bli verdens ledende økonomi innen 2010.

Lisboastrategien er ikke en del av EØS-avtalen, men fordi EU er vår viktigste handelspartner er strategien også et referansepunkt for Norge. I denne rapporten vil vi også se på hvilke sider ved Lisboa-prosessen som berører Norge.

2 Bakgrunn

EU ser på Lisboastrategien som svar på utfordringene med globalisering, noe EU mener er å skape nye arbeidsplasser og sikre økonomisk vekst innenfor EU. Økonomisk vekst kan måles på mange måter. I enkelte land vil økonomisk framgang best måles i nedgang i barnedødeligheten eller reduksjon i analfabetisme, mens i andre land vil distriktsutvikling og inntektsfordeling være måleparametere. I økonomisk litteratur måles gjerne økonomisk vekst som økning i nasjonalprodukt i faste priser over tid. En økning i nasjonalproduktet er et mål på økningen i et lands produksjon. Lisboastrategien har valgt å etablere flere parametere som mål på økonomisk vekst og sysselsetting (<http://ec.europa.eu/>).

Fem år etter lanseringen av Lisboastrategien i 2000, konstaterte EU-kommisjonen at de oppnådde resultatene var blandet. Unionen hadde ikke nådd målsettingen for den økonomiske veksten og for å skape flere nye jobber. For å oppnå dette må man i følge Kommisjonen åpne alle sektorer for konkurranse, effektivisere dagens produksjoner, gi økt støtte til innovasjon og investeringer og modernisere utdanningssystemet.

En ekspertgruppe ledet av Wim Kok, tidligere statsminister i Nederland, identifiserte to store utfordringer som EU står overfor for å nå målsettingen om å bli verdens mest konkurranse-dyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomi innen 2010:

1. Å forbedre EUs internasjonal konkurransevne sammenlignet med USA og Asia
2. EUs aldrende befolkning kombinert med nedgang i fødselsraten og stigende levealder

Som et grunnlag for lettere å forstå EUs strukturpolitikk og hvilke valg som gjøres, vil vi her presentere hovedpilarene i Lisboastrategien. I tillegg vil vi redegjøre for hvilke av tiltakene som også er inkorporert i norsk økonomisk politikk og lovgivning.

2.1 Lisboastrategien

Det europeiske råds møte i Lisboa i mars 2000 ble avholdt som en følge av et ønske om å sette ny fokus på EUs økonomiske politikk. På dette møtet ble EUs stats- og regjeringssjefer enige om en felles strategi for å få fart på økonomien i EU. Man innså at det var problemer på dette området, og at de måtte ha en løsning for å kunne konkurrere med USA om å være verdens ledende økonomi. Denne strategien skulle gi økonomisk, sosial og miljømessig fornyelse i EU. En sterkere økonomi skulle også føre til flere og bedre jobber samtidig som man tok hensyn til miljøet og sikret sosial utjevning. Den opprinnelige Lisboastrategien har tre hovedsatsningsområder:

- Gjøre det attraktivt å investere og arbeide i Europa
- Kunnskap og innovasjon som bærebjelke
- Flere og bedre jobber

Fem år etter lanseringen av Lisboastrategien, konstaterte Kommisjonen at de oppnådde resultatene var blandet. Unionen hadde ikke nådd målsettingen for den økonomiske veksten, og det var heller ikke skapt flere jobber. Kommisjonens Kok-rapport fra november 2004 varslet om behovet for en gjennomgang av målene, og at man burde konsentrere seg om hvilke beslutninger man tok og metoder man brukte, i stedet for de kvantitative målene man skulle nå. Årstallet 2010 og de ulike sysselsettingsprosentene skulle heller ikke tillegges for stor vekt. På EU-toppmøtet våren 2005 ble det bestemt at den nye Lisboastrategien først og fremst skal fokusere på vekst og sysselsetting, men uten å gå bort fra at økonomisk vekst fortsatt skal ta hensyn til sosial utjevning og miljø. De nye hovedprioriteringene ble da:

- Større vekst for å gjøre EU mer attraktivt som arbeids- og investeringsområde
- Flere og bedre jobber i hele EU
- Mer klar og effektiv fordeling av ansvarsområder for å unngå et tungt byråkrati

Wilhelm Kok (Wim Kok) som leder arbeidet med oppfølgingen av Lisboastrategien for Kommisjonen var statsminister i Nederland fra 1994 til 2002. Under hans statsministerperiode hadde Nederland høy økonomisk vekst. Kok ble kjent for sin Polder Model, en økonomisk modell som sørger for enighet om den økonomiske politikken på tross av forskjellig interesser hos de berørte parter. Navnet Polder Model stammer fra middelalderen hvor både bønder, forretningsdrivende og byfolk i Nederland, gikk sammen for å holde dikene ved like. Dette gjorde de for at landarealet som ligger lavere enn havoverflaten og som beskyttes av dikene, ikke skulle bli oversvømt. Alle innbyggerne ville bli skadelidende hvis dikene sviktet. Denne praksis har Wim Kok tatt med seg inn i arbeidet med gjennomføringen av Lisboastrategien i EU.

Dette er bakgrunnen for at Kommisjonen har endret strategi fra kun å styre gjennom direktiver og felles regelverk, til å utarbeide klare mål innenfor de ulike områdene som medlemslandene skal nå. På grunnlag av disse retningslinjer skal medlemsstatene utarbeide treårige nasjonale reformprogrammer. Medlemsstatene skal hver høst avlegge rapport om reformprogrammene i en nasjonal Lisboa-rapport. De seks områdene hvor det er utarbeidet indikatorer er:

- Økonomisk bakgrunn
- Sysselsetting
- Forskning og utvikling
- Økonomiske reformer
- Sosial utjevning (blir ikke omtalt i denne rapporten)
- Miljø (blir ikke omtalt i denne rapporten)

Medlemslandene skal selv velge hvordan de skal gå frem for å nå disse målene. I januar hvert år utarbeider EU en rapport som viser resultatene fra hvert enkelt medlemsland basert på en rekke indikatorer. Den årlige rapporten skal virke som en motivasjonskilde, og de siste årene

har land som Danmark, Sverige og Finland gjort det bra på den totale oversikten (<http://ec.europa.eu/>). Både Bondevik II og Stoltenberg II har utarbeidet rapporter som viser Norges posisjon for de samme nøkkeltallene som EU landene bruker.

2.2 Økonomisk Monetær Union (ØMU)

Vi har valgt å ha med noe om den økonomiske monetære unionen (ØMU), selv om den ikke er en del av Lisboastrategien, fordi den setter grenser for hvilke tiltak de ulike medlemslandene kan iverksette for økonomisk vekst og sysselsetting. I 1992 avtalte EU-landene fem kriterier som brukes til å avgjøre om et EU-land er klar for å innføre en felles valuta (Europakommisjonen, *Målet er vekst – EU og økonomien*, 2004). Disse blir kalt Maastricht-kriteriene, og omfatter;

1. Prisstabilitet: Inflasjonstakten må ikke ligge mer enn 1,5 prosentpoeng over inflasjonstakten i de tre EU-landene som har hatt den laveste inflasjonstakten det siste året.
2. Budsjettunderskuddet kan ikke overstige 3 prosent av BNP
3. Det ble satt en øvre grense for offentlig gjeld på 60 prosent av BNP
4. Den langsiktige renten må ikke ligge mer enn 2 prosentpoeng over nivået i de tre EU-land som har hatt den laveste inflasjonstakten det siste året.
5. Valutakursen skal ha overholdt de normale utsvingsmarginene i to år. Altså hatt valutastabilitet

Flere av disse kriteriene gjør det vanskelig for et land å bruke den økonomiske politikken til å skape økt vekst og økt sysselsetting.

Det endelige gjennomslaget i EU om en felles pengeunion kom med innføringen av Maastricht-traktaten i 1993, der det formelle vedtaket om opprettelsen av en økonomisk monetær union (ØMU) ble vedtatt. Opprettelsen av ØMU er basert på sterke politiske visjoner, mens de økonomiske og sosiale konsekvensene både er usikre og omstridte. ØMU ble iverksatt med virkning fra 1.1.1999, og samme år ble Euro innført som felles valuta. ØMU er en klar styrking av overnasjonale beslutninger og makt innen EU-systemet, og en tilsvarende svekkelse av nasjonal suverenitet over økonomien. De landene som deltar i ØMU frasier seg sin nasjonale valuta og pengepolitikk til Den Europeiske Sentralbank (ESB). Det gjør at medlemslandene ikke kan bruke valutakursen eller renten som virkemidler for å få økt vekst og sysselsetting.

Medlemslandene har forpliktet seg gjennom ØMU til å overholde et sett med regler (stabilitetspakten), noe som skal sikre at økonomien i EU gir en bærekraftig vekst. Stabilitetspaktens mål er å hindre at et uforholdsmessig stort underskudd oppstår i euroområdet. Store budsjettunderskudd påvirker rentesatsene og tillitten til den økonomiske stabiliteten i EU. Pakten skal sikre en sunn forvaltning av de offentlige finanser i euro-

området for å unngå at underskuddsbudsjettering i ett av medlemslandene blir en ulempe for de øvrige medlemslandene.

Den økonomiske integrasjonen som euroen fører med seg, vurderes å være en fordel for konkurranse, vekst og sysselsetting på lang sikt. Den Europeiske sentralbanken har lav inflasjon som øverste styringsmål. Det gjør EU til et lavinflasjonsområde. Et felles penge – og valutasystem setter virksomheter i stand til å handle mer effektivt gjennom at utgiftene ved å overføre penger til forretningsaktiviteter i andre land faller, og virksomhetene trenger ikke lenger tegne forsikringer for å beskytte seg mot risikoen for kurssvingninger. Dette gjør det enklere å investere innad i EU.

I dag fungerer EU stort sett som et felles marked. De aller fleste hindringer for at varer kan bevege seg fritt over landegrensene er fjernet. Personer, pengeinstitusjoner og tilbydere av tjenesteytelser (som flyselskaper og telefonselskaper) kan operere innad i hele EU mer eller mindre begrenset av ulike nasjonale lover og regler. En stadig tettere økonomisk integrasjon i EU kan bidra til å bygge opp et samfunn hvor det skapes vekst og nye arbeidsplasser.

En eventuell tilpassing av konkurransevnen vil være avhengig av andre reguleringsfaktorer som for eksempel regleverk knyttet til arbeidsmarkedet. Kutt i arbeidsgiverutgiftene og endrede ansettelsesvilkår vil ha stor betydning som virkemiddel for å øke mobiliteten i arbeidsmarkedet. Det er konkurransen innad i EU som gjør arbeidslivet i EU stadig tøffere for dem som har minst evne til å omstille seg og henge med i konkurransen. Økt fokus på lønninger, sysselsetting og arbeidstid kommer blant annet som en følge av de begrensningene ØMU og stabilitetspakten gir.

3 Politiske områder

Det er mange områder som spiller en viktig rolle i EUs strukturpolitikk, i og med at EUs egen stabilitetspakt og innføringen av en felles valuta har EU gjort strukturpolitikk til kun å gjelde tilbudssiden i økonomien. Det vil si at Lisboastrategien dreier seg i hovedsak om tiltak for å fjerne hindringer for fri flyt av varer, tjenester, arbeidskraft og kapital. Strategien innebærer for eksempel ikke store offentlige budsjettoverføringer mellom regioner i unionen, eller mellom sektorer i samfunnet. Det er noen unntak fra reglene. Det gjelder blant annet forsknings- og utviklingsprogrammene hvor det er satt av midler som forskere innad i EU og EØS kan søke på.

Vi har valgt å fokusere på noen områder i strategien som vi mener betyr mest for EU generelt. I de følgende avsnittene vil vi ta utgangspunkt i disse og beskrive hvordan de fungerer. Vårt fokus har vært hvordan Lisboastrategien påvirker de ulike områdene. Vi har i tillegg valgt å gi noen henvisninger til hvordan dette påvirker Norge gjennom EØS-avtalen.

3.1 Skattepolitikk

Beskatning er en sentral del av et lands suverenitet. Ingen regjering kan føre en selvstendig politikk uten økonomiske ressurser. Beskatning er også et middel til økonomisk styring, gjennom innflytelse på innbyggernes forbruk, stimulering til økt sparing samt påvirkning av næringslivets måte å organisere seg på.

I forbindelse med opprettelsen av det indre marked ble det viktig for Kommisjonen å innføre en beskatning av forbruket som er så nøytral som mulig, slik at det ved vareflyt fra en medlemsstat til en annen, ikke blir gitt avgiftslettelse. EU har ingen beskatningsrett, men arbeidet for å få virkeliggjort det indre markedet og avskaffe alle grensekontroller, har ført til at EU har innført felles regler om indirekte beskatning, det vil si merverdiavgift og særavgifter. Roma-traktatens artikkel 93 sier at harmonisering av særavgifter, merverdiavgift og andre indirekte skatter skal gjennomføres i den utstrekning det er nødvendig for å sikre at det indre markedet skal fungere uten alvorlige handelshindringer.

Samtlige av EUs medlemsland har et merverdiavgiftssystem. Det er en forutsetning for medlemskap. Årsaken er at fellesskapet er delvis finansiert av at medlemslandene betaler en viss prosentandel av omsetningen av de varer og tjenester som EUs felles momsregler krever at ilegges en merverdiavgift. Selv om EU har felles momsregler kreves det ikke at medlemslandene har lik momssats. Satsene varierer mye fra land til land, men fra 1. januar 1993 gjelder en normalskattesats på 15 prosent (www.eu-upplysningen.se). Det finnes unntak fra denne regelen, blant annet har de land som ble medlem av EU i 2004 fått innvilget overgangsregler.

For at EU skal kunne kontrollere kjøp og salg mellom bedrifter i ulike medlemsland har EU opprettet et felles datasystem, VAT Information Exchange System (VIES). Medlemslandenes nasjonale skattemyndigheter er knyttet opp til dette datasystemet. VIES oppdateres blant annet når bedriftene leverer inn sine momsdeklarasjoner.

Videre har EU regler for felles særavgifter som ble vedtatt i 1993. Reglene omfatter alkohol, tobakk og mineraloljer, og angir kun minimumssatser. Roma-traktatens artikkel 95 inneholder et forbud mot skattediskriminering. Det innebærer at et medlemsland ikke kan bruke høyere sats på merverdiavgifter eller særavgifter på varer fra andre medlemsland, enn den som gjelder innenlands. De får heller ikke ilegge skatter på andre medlemslands varer og tjenester som gjør at de indirekte beskytter egne varer og tjenester.

I henhold til Roma-traktatens artikkel 94 skal medlemslandenes skattelovgivning harmoniseres dersom det er nødvendig for at det indre markedet skal kunne fungere. På EUs ministerråds møte i desember 1997 besluttet finansministrene å utarbeide en skattepakke. Skattepakken innebar at det skulle utarbeides et felles system for:

- Bedriftsbeskatning
- Skatt på rente- og royaltyutbetalinger
- Skatt på avkastning av privat sparing i andre land

Målet med å innføre skattepakken var å begrense medlemslandenes mulighet til å konkurrere med hverandre gjennom ulike skattevilkår. Rettsaktene som vedrører skatt på rente- og royaltyutbetalinger og skatt på avkastning av privat sparing ble vedtatt i juni 2003 etter seks års forhandlinger (jfr.St.meld. nr 29 (2003-2004) Om skattereformen, Direktiv 2003/48/EF og Direktiv 2003/49/EF).

EU har ennå ikke vedtatt juridisk bindende regler for bedriftsbeskatning. Derimot har EU vedtatt en resolusjon, en politisk overenskomst, om å forhindre at medlemsstatene bruker lave satser for bedriftsbeskatning for å lokke til seg utenlandske foretak (Com (2001) 260 Final). Kommisjonen har nedsatt en gruppe (Code of Conduct Group) som skal følge opp og komme med forslag til revisjoner av resolusjonen.

Kommisjonen har vedtatt en uttalelse om en europeisk strategi for skattesvindler, som følger av at skattesvindler er et økende problem innad i EU, og at medlemsstatene ikke kan løse dette problemet alene. Kommisjonen ønsker mer effektive samarbeidsmekanismer, strengere lovgivning, bedre risikostyrings- og varslingssystemer samt et eget forum for administrative operasjoner på EU-nivå når det gjelder direkte og indirekte beskatning.

Medlemsstatens nasjonale skattelovgivning skal ikke ha slike virkninger at det oppstår konflikt med bestemmelsene om ikke-diskriminering, statsstøtte og de fire friheter. Dette gjelder også for land i EØS-området selv om skattepolitikk ikke er en del av EØS-avtalen. Ett eksempel hvor EUs skatteregler har fått betydning for Norge er at norske myndigheter har etter press fra ESA / EØS fra 2004 åpnet for at norske investorer fritt kan velge livsforsikring innen EØS, med samme skattefordeler som for norsk livsforsikring.

(<http://www.norsktotal.no/formueogskatt.php>)

3.2 Statsstøtte

I henhold til Roma-traktaten er statsstøtte forbudt på grunn av den konkurransevridende effekten den kan ha mellom bedrifter i de ulike medlemslandene. Unntaket er når støtten er begrunnet med hensyn til den alminnelige økonomiske utviklingen i EU (Europakommisjonen, *EUs konkurransepolitikk og forbrukerne*, 2005). Dette er helt i tråd med hva Lisboastrategien ønsker å oppnå.

I en konkurransesituasjon vil de nasjonale myndighetene kunne velge å bruke offentlige ressurser for å fremme bestemte næringsvirksomheter eller beskytte nasjonal industri. Statsstøtte kan virke konkurransevridende mellom virksomheter i medlemsstatene og skade

økonomien. Dette er årsaken til at Kommisjonen fører en kontinuerlig kontroll av statsstøtten i de ulike medlemslandene. Kommisjonen skal avgjøre om en virksomhet som mottar statsstøtte vil falle inn under ett eller flere av følgende kriterier:

- At det er en statlig ordning eller en ordning gitt med statlige midler. Ordningen kan ha ulike former som tilskudd, rente- og skattelettelser, garantier, osv.
- Støtten vil kunne påvirke handelen mellom medlemsstater.
- Støtten gir mottakeren av støtten en fordel på et selektivt grunnlag ved å for eksempel begunstige spesielle virksomheter, og virksomheter i et bestemt område.
- Konkurransen er eller kan bli vridd.

I tillegg anses ikke generelle foranstaltninger som statsstøtte fordi de ikke er selektive, men gjelder for alle virksomheter uansett størrelse, beliggenhet og sektor.

Roma-traktaten inneholder en liste over ulike omstendigheter hvor det kan ytes statsstøtte. I løpet av de siste årene har Kommisjonen fått et sett med klare regler for statsstøtteordninger som det er felles interesse for i EU. Dette er blant annet støtte til utvikling i tilbakestående regioner, fremme av små og mellomstore bedrifter, forskning og utvikling, miljøbeskyttelse, utdanning, arbeidsmarked og kultur. De mest kontroversielle formene av statsstøtte er omstrukturingsstøtte, finansielle transaksjoner mellom staten og offentlige virksomheter og støtte til virksomheter i såkalte følsomme sektorer, som for eksempel stålsektoren, verftsindustrien og bilindustrien.

Kommisjonen har lagt fram retningslinjer som avspeiler den økte vekten det legges på store virksomheter som opererer på tvers av grensene i EU. Disse virksomhetene har normalt store markedsandeler, og når det ytes statsstøtte til dem, vil det påvirke konkurransen og samhandelen i stor grad. De nye retningslinjene inneholder skjerpede regler om den innsats store støttemottakere må yte for å finansiere sin egen overlevelse. For eksempel skal store virksomheter selv bære 50 prosent av omstrukturingskostningene i årene framover (Europakommisjonen, *EUs konkurrencepolitikk og forbrukerne*, 2005). Støtte som ikke bidrar til noen av EUs felles mål tillates ikke.

Medlemslandene i EU har en generell plikt til å underrette Kommisjonen når de har planer om å gi statsstøtte. Dette skal skje gjennom å melde inn støtten til Kommisjonen før den gis til virksomheten. Kommisjonen offentliggjør sine beslutninger om støtte ved å innlede en undersøkelsesprosess i EU-Tidende og på EUs konkurransnettsted. Gjennom disse kanalene får alle interesserte mulighet til å komme med egne bemerkninger om støtten, slik at Kommisjonen kan ta alle sider av saken i betraktning før den treffer sin beslutning. Først når støtten er godkjent i Kommisjonen, kan medlemslandet iverksette den.

I noen tilfeller er det ikke innmeldelsesplikt til Kommisjonen. Det er nok å sende inn opplysninger umiddelbart etter at støtten er gitt. Denne forenklingen gjelder på områder hvor

Kommisjonen har stor erfaring med bestemte typer statsstøtte som bidrar til den generelle utviklingen av EUs økonomi. Det er bl.a. støtte til utdannelse, arbeidsmarkedstiltak og forskning.

Kommisjonen undersøker også støtte som medlemslandene ikke har meldt inn på forhånd, fordi det kan være snakk om ulovlig statsstøtte. Den kan få kjennskap til dette gjennom klager fra andre bedrifter, fra enkeltpersoner eller via media. Hvis Kommisjonen finner at en statsstøtteordning er uforenelig med prinsippet om en rettferdig konkurranse på det indre markedet og strider mot EU-reglene, gir den det aktuelle medlemslandet påbud om å fjerne støtten og opprette samme situasjon for bedriften som før støtten ble gitt.

På flere av toppmøtene i Det Europeiske Råd har stats- og regjeringssjefene understreket at for å fremme oppsving i den europeiske økonomien, er det nødvendig å yte mindre og mer målrettet statsstøtte. Kommisjonen har på grunnlag av dette lagt fram en rekke nye tiltak for å framskynde og lette ytelsen av statsstøtte som passer inn med EUs mål.

For å sikre et kontinuerlig tilbud av offentlige tjenester må virksomhetene i denne sektoren ha en kompensasjon for de omkostninger som er forbundet med deres forsyningsplikt. Muligheten for at disse virksomhetene utnytter denne kompensasjonen til aktivitet som bør utføres ved normale markedsvilkår, gjør at Kommisjonen holder et ekstra øye med dem innenfor rammene av statsstøtteregele.

Kommisjonen står altså for tilsynet av de ulike medlemslandenes statsstøtteordninger. Dens analyser viser at medlemslandene har redusert sin støtte betydelig de siste årene, og at størstedelen av støtten i dag går til å fremme aktiviteter som er av felles interesse for hele EU.

EØS-avtalen setter grenser for hvorvidt norske myndigheter kan tildele støtte til næringsvirksomhet. Offentlig støtte som truer med å vri konkurransen og påvirker samhandelen mellom avtalepartene er i utgangspunktet forbudt. Unntak er likevel gitt for blant annet å fremme utviklingen i visse områder (regionalstøtte og den differensierte arbeidsgiveravgiften) og støtte til forskning og utvikling samt miljøtiltak, jfr EØS-avtalens artikkel 61 (1).

3.3 Arbeidsmarkedet

Arbeidsmarkedet står sentralt i Lisboastrategien. Hovedmålet for Lisboastrategien er økt vekst og sysselsetting gjennom å skape flere og bedre arbeidsplasser, samt at det skal bli mer attraktivt å jobbe i EU. Mange EU-land har fremdeles høy arbeidsledighet, samtidig viser prognoser for befolkningsutviklingen at EU vil stå overfor en eldrebølge som følge av lave fødselstall og økt levealder, noe som vil føre til et større behov for flere arbeidsplasser.

EU har siden 1970-tallet jobbet med spørsmål knyttet til arbeidsmarkedslovgivingen. Selv om medlemslandene har det primære ansvaret for dette, ble den økonomiske konsekvensen av et felles arbeidsmarked at et standardsystem for å beskytte alle arbeidstakere i Europa ble innført i alle medlemslandene. I dag finnes det europeiske minimumskrav på områder som arbeidstid, beskyttelse av unge arbeidstakere, kollektive oppsigelser og overføring av eierskap (Landbrukets Utredningskontor, *Arbeidsmarkedspolitikken i EU*, Bolstad 2003). Disse arbeidstakerrettighetene skal sikre at økonomisk konkurranse i EU ikke påvirker beskyttelsen av arbeidstakerne i negativ retning.

Kommisjonen foreslo i 2005 en ny sosial- og arbeidsmarkedspolitisk dagsorden hvor det overordnede mål er å oppnå ”et sosialt Europa i verdensøkonomien – arbeidsplasser og nye muligheter for alle”. For arbeidsmarkedets del vil denne dagsorden bety større fokus på full sysselsetting som et ledd i å opprettholde den økonomiske veksten i EU. Kommisjonen foreslår en strategi som skal gjøre det mulig å forutse, utløse og beherske økonomiske forandringer mer effektivt. Strategien er oppbygd rundt fire grunnelementer:

1. Bedre sammenkobling mellom europeiske politikkområder
2. Bedre samarbeid med arbeidsmarkedets parter
3. Bedre overensstemmelse mellom politiske mål og de midler man har til rådighet
4. Tettere samarbeid mellom ESB og utviklingen av nye lover og avtaler

Strategien skal sikre at det etableres et europeisk arbeidsmarked, hvor man fjerner de direkte og indirekte hindringer slik at aktørene i arbeidsmarkedet skal få størst mulig handlingsrom. I tillegg skal det bli større mulighet til å operere på det internasjonale arbeidsmarkedet.

Til tross for at det finnes arbeidstakerrettigheter på det europeiske plan, er det stor forskjell mellom de enkelte medlemslands lovgivning på området. Myndighetene kan hvis de ønsker det, innføre krav og rettigheter som går utover EUs minimumskrav. Dette betyr at hvordan de ulike landene velger å tilpasse sine ordninger vil variere, og at innbyggere og bedrifter i EU reelt sett kan velge å arbeide/lokalisere seg i de land som har de velferdsordningene som passer dem best. Sosialpolitikk og skattepolitikk vil ut i fra dette kunne bli en konkurransefaktor mellom medlemslandene, både når det gjelder arbeidskraft og industri-lokalisering.

Arbeidskraftens frie bevegelighet har vært en grunnleggende rettighet for EUs innbyggere siden 1968 (Landbrukets Utredningskontor, *Arbeidsmarkedspolitikken i EU*, Bolstad 2003). Med fri bevegelighet menes at enhver forskjellsbehandling av medlemslandenes arbeidstagere med nasjonal begrunnelse når det gjelder ansettelse, lønn og øvrige arbeidsvilkår, skal avskaffes. Det indre marked gjør at innbyggerne fritt kan velge hvor de vil arbeide innad i Unionen, og retten til fri bevegelighet er fastsatt i spesifikke bestemmelser og forskrifter. På tross av dette har flere EU-land restriksjoner i forhold til de nye landene som kom til i 2004. De 15 gamle EU-landene ga uttrykk for frykt for en massiv strøm av arbeidstakere fra de nye

medlemslandene, og som en reaksjon på dette ble det fastlagt en overgangsordning for de ti nye medlemslandene. EU-15 kan helt eller delvis holde sine grenser stengte for arbeidstakere fra de nye landene i en overgangsperiode som begynte 1. mai 2004 og maksimalt kan vare i 7 år. Dette til tross for at det strider i mot intensjonen i Lisboastrategien, da det i stedet for å øke mobiliteten i EU hemmer arbeidstakere fra de nye landene i å kunne arbeide i andre EU-land.

Arbeidsmarkedet skal kunne fungere bedre gjennom å gjøre det attraktivt for folk å arbeide og for bedriftene å ansette dem, og det skal kunne skapes flere og bedre arbeidsplasser. Det vil kreve en stor investering i menneskelig kapital og større omstillingsevne hos arbeidsstyrken. Økt sysselsetting må gå hånd i hånd med produktivitetsvekst, og det gjennom bedre konkurransevne.

EU har utarbeidet indikatorer som viser i hvilken grad det enkelte medlemsland har nådd målsettingen om økt sysselsetting og skapt flere og bedre jobber. Nasjonale rapporter viser sysselsettingsrate for ulike grupper, utgangsalder fra arbeidsstyrken (gjennomsnittlig pensjonsalder), lønnsforskjeller mellom kjønn, skatt på lavinntekter, mål for livslang læring og antall arbeidsulykker. I tillegg må hvert land oppgi sysselsettingsvekst regionalt og andel langtidsledige på arbeidsmarkedet. Norge rapporterer også på disse indikatorene for vekst i sysselsettingen.

Gjennom EØS-avtalen har Norge og EU felles arbeidsmarked. Etter EU-utvidelsen østover vedtok Regjeringen Bondevik II å innføre overgangsordninger som skulle begrense tilflyttingen av arbeidstakere fra de nye medlemslandene. Disse overgangreglene ble forlenget av regjeringen Stoltenberg II.

3.4 Tjenestesektoren

EU var i 2000 verdens største eksportør av tjenester med en andel på 26 prosent av verdens eksport av tjenester. USA stod for 24 prosent og Japan for 6 prosent i henhold til Kommisjonens tall. I Norge stod eksport av tjenester i 2004 for 25 prosent av den totale eksporten. Tjenesteytelser står for mer enn 2/3 av all verdiskaping i EU/EØS-landene, og over 90 prosent av alle nye jobber utvikles i denne sektoren (NUPI, *EUs forslag til nytt tjenstedirektiv, Samfunns- og næringsøkonomiske konsekvenser for Norge*, Leo A. Grünfeld, 2004).

Ministerrådet i EU oppfordret i 2000 Kommisjonen til å foreslå en global strategi for det indre marked med det mål å fjerne hindringer for handel med tjenester. For å skape et fungerende indre marked for tjenester innen 2010 la Kommisjonen fram et forslag til tjenstedirektiv i januar 2004. Tjenstedirektivet inngår i den økonomiske reformprosess som ble igangsatt gjennom Lisboastrategien. Siden tjenesteytelser utgjør størstedelen av EUs økonomi, er konkurransedyktige markeder for tjenesteytelser avgjørende for økonomisk vekst.

For øyeblikket er det en lang rekke hindringer i det indre markedet for fri flyt av tjenester. Særlig små og mellomstore bedrifter møter stengsler for å vokse utover de nasjonale grenser, og for å kunne utnytte det indre marked fullt ut.

Tjenstedirektivet har som mål å oppheve rettslige og administrative hindringer for fri flyt av tjenester innad i EU. Videre har direktivet til hensikt å sikre tjenestemottaker og tjenesteyter den nødvendige rettssikkerhet for effektivt å kunne utføre de traktatfestede friheter. EUs målsetting er å utvide antallet tjenester, forbedre kvaliteten og senke prisen til forbrukerne og de virksomheter som benytter disse tjenestene.

Tjenstedirektivet har ikke som mål å heve lønningene for østeuropeere til vesteuropeisk nivå. Det har heller ikke som mål å bedre de sosiale forhold eller sikre et likeverdig offentlig tilbud til alle uavhengig av økonomisk, sosial eller kulturell bakgrunn.

Direktivet omfatter ikke tjenester av allmenn ikke-økonomisk interesse som staten utfører direkte og uten økonomisk motytelse. Det gjelder ikke sosiale-, kulturelle-, utdannelses- og rettslige tjenester. Direktivet omfatter heller ikke finansielle tjenester, tjenester innen elektronisk kommunikasjon eller transporttjenester. Disse siste typene tjenester reguleres av egne direktiver.

Utstasjoneringsdirektivet fra 1996, slår fast at det er vertslandets regler om minstelønn, ferier med mer som gjelder. Kommisjonen mener at tjenstedirektivet og utstasjoneringsdirektivet ikke er i konflikt med hverandre, og at utstasjoneringsdirektivet sikrer at lønns- og arbeidsvilkår i vertslandet er det gjeldende. I tillegg kommer også reglene om subsidiaritetsprinsippet, nemlig at Kommisjonen ikke kan vedta en felles minstelønn i EU. Fagforeningene i EU (Europafacket), inkludert fagforeninger i de nye medlemslandene, mener at fri flyt av tjenester kan føre til sosial dumping. Fagforeninger i Estland og Polen sier de ikke er interessert i at lønningene presses nedover, men at deres lønninger heves opp på nivå med de tidligere medlemslandene.

Etter at det opprinnelige forslaget til tjenstedirektiv hadde vært behandlet både av EU-parlamentet og av EUs 25 statsledere, la Kommisjonen fram et nytt forslag den 4. april 2006, som ligner mye på det kompromisset parlamentet kom fram til i februar samme år.

Direktivet er EØS-relevant og vil komme til formell behandling i EØS når EU-parlamentet har gjort et endelig vedtak i løpet av 2006.

3.5 Innovasjon, FoU og utdanning

3.5.1 Utdanning og opplæring

Utdanning og opplæring er en del av Lisboastrategien, og EUs målsetting er å bli verdens ledende kunnskapsbaserte økonomi innen 2010. Metoden for å nå dette målet er gjennom den åpne koordineringsmetode hvor EU sentralt bestemmer målekriterier (benchmarking), og hvor medlemslandene rapporterer inn hvordan de ligger an i forhold til disse kriteriene. Landet beslutter selv strategien for å nå målene.

I næringslivet brukes benchmarking som metoden for å sammenligne seg med andre. Hvem er best? Hvor gode er de? Hvordan blir vi så gode? Benchmarking (målestokkonkurranse) betegner måling av prestasjoner i egen virksomhet (medlemsstat) opp mot prestasjoner i andre tilsvarende virksomheter (andre medlemsstater). Benchmarking er både et læringsverktøy som legger til rette for forbedring og innovasjon, samtidig som det innehar elementer av konkurranse.

Kommisjonen har utarbeidet en handlingsplan for hvordan medlemslandene skal investere mer i menneskelig kapital, gjennom å bedre utdannelsen og øke ferdighetene i befolkningen. EUs utdanningsministere er enige om tre hovedmål som skal nås innen 2010:

1. Forbedre kvaliteten og effektiviteten på EUs utdanningssystem
2. Sikre at utdanningssystemet er tilgjengelig for alle
3. Åpne opp utdanning for en større del av verden

For å nå disse ambisiøse målene har utdanningsministrene blitt enige om flere spesifikke mål som dekker ulike områder innen utdanningssystemet. Det er målsettinger innen lærerutdanningen, grunnleggende kompetanse, integrasjon av IKT, investeringer i utdanning, språkopplæring, livslang læring og fleksibilitet i systemet slik at alle skal kunne delta.

EUs utdanningsministere er blitt enige om fem europeiske målekriterier. Disse målekriteriene er utviklet av 12 arbeidsgrupper nedsatt av Kommisjonen og bestående av fagpersoner fra 31 land i Europa. Noen av kriteriene er:

- Antallet universitets- og høyskolekandidater innen matematikk, naturvitenskap og teknologi skal øke med minst 15 prosent i EU innen 2010. Kjønnforskjellene skal bli jevnere.
- Innen 2010 skal minst 85 prosent av alle 22 åringene i EU ha fullført videregående opplæring, (www.europa.eu/scadplus).
- Innen 2010 skal andelen av alle 15 åringer som er lesesvake være redusert med minst 20 prosent i forhold til år 2000.
- Innen 2010 skal minst 12,5 prosent av befolkningen i alderen 25 – 64 år delta i en eller annen form for livslang læring.

16.mai 2006 framla Kommisjonen et arbeidsdokument (SEC(2006)639) hvor den konkretiserer de fire målekriteriene for å oppnå målene i Lisboastrategien vedrørende utdanning, slik:

- 2 millioner flere som vil ha avsluttet videregående opplæring
- 200 000 færre 15 åringer som vil ha liten leseferdighet
- 4 millioner voksne som deltar i livslang læringsprogrammer
- Alle uteksaminerte studenter kan kommunisere på minst to fremmedspråk

De viktigste EU-programmene for å oppnå disse målene er Socrates, som er et program for allmennutdanning på alle nivå, Leonardo da Vinci som er et program for yrkesopplæring og profesjonsutdanning, samt programmet Ungdom for Europa, som er et handlingsprogram for ungdom.

EU har som mål å få etablert rutiner for gjensidig godkjenning av formell og faktisk kompetanse. EU har vedtatt et direktiv (Kom(2002)119 endelig) og (Kom (2004)317 endelig)) for anerkjennelse av ervervsmessige kvalifikasjoner. Dette direktivet er utarbeidet for å sikre en mer ensartet, gjennomsliktig og fleksibel godkjenningsordning slik at arbeidstakernes frie bevegelse skal være reell. Direktivet gjør det letter å få adgang til andre lands arbeidsmarked, og for å sikre fri etableringsrett. Direktivet gjelder ikke for ansatte i offentlig virksomheter.

Norge sluttet seg til målene for utdanning og opplæring, da de sluttet seg til EFTAs handlingsplan for oppfølging av Lisboastrategien i januar 2002.

3.5.2 FoU og Innovasjon

I 2000 utarbeidet Kommisjonen en meddelelse ”Mot et europeisk forskningsrom” (KOM (2000) 6 endelig utgave). Dette er en meddelelse om status i EU og hvilke tiltak unionen må iverksette for å nå målet i Lisboastrategien om å bli verdens ledende kunnskapsbaserte og konkurransedyktige økonomi innen 2010.

Roma-traktaten gir Unionen et rettsgrunnlag for handling til støtte for europeisk samarbeid innenfor forskning og teknologisk utvikling. Likevel er den viktigste referanserammen for forskningsaktiviteter i Europa på et nasjonalt nivå, og Unionens rammeprogram for forskning er det viktigste instrument som benyttes på EU-nivå. Den europeiske forskningsinnsats besto i 2000 i realiteten av å legge sammen de opprinnelige 15 medlemslandenes innsats sammen med Unionens (Europakommisjonen, *En fælles indsats for vækst og beskæftigelse: Fællesskabets Lissabon-program*, 2005).

Kommisjonen har som mål å oppheve de eksisterende grenser for at kunnskap og personer kan bevege seg mellom den akademiske verden og næringslivet. Den mener at det oppsplittede, isolerte nasjonale forskningssystemet og forskjellig lovgivning samt ulike

administrative systemer, er medvirkende årsak til fallende investeringer i kunnskap innad i Unionen. Kommisjonens forslag til strategi går i hovedsak ut på å bygge nettverk og øke mobiliteten blant forskere samt tiltak for å lokke til seg forskere fra tredjeland og fremme felles sosiale og etiske regler for forskning og utvikling. I de fleste medlemsstater er det en tendens til at regionene spiller en mer fremtredende rolle på forsknings- og innovasjonsområdet. Dette fordi regionene råder over store midler, samtidig som de har muligheter til å utvikle samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og næringslivet. Norge har sluttet seg til dette arbeidet.

EU har som mål å øke innsatsen innenfor forskning og utvikling fra i underkant av 2 prosent av BNP i 2005 til 3 prosent av BNP i 2010. To tredjedeler av disse midlene skal komme fra næringslivet. EU brukte 7,5 prosent av det sitt budsjett i 2005 til forskning og utvikling.

Et flertall av medlemslandene har satt i verk nasjonale tiltak for å oppmuntre privat sektor til å investere mer i forskning. Den ”åpne koordineringsmetoden” blir brukt for å styrke felles læring og finne måter å implementere EUs mål på nasjonalt nivå.

EU finansierer ulike former for samarbeidsprosjekt knyttet til forskning og utvikling som har tydelige europeiske dimensjoner. Norske forskere og institusjoner deltar gjennom EØS-avtalen på samme vilkår som EUs medlemsland. Det første rammeprogram for forskning i EU (FTU) ble iverksatt i 1984.

De ulike samarbeidsformene som benyttes for å gjennomføre rammeprogrammene kalles for instrumenter. Dette kan være større eller mindre forskningsprosjekter eller nettverksaktiviteter, tiltak for å stimulere forskeres mobilitet, støtte til utnyttelse og utvikling av forskningsinfrastrukturer i stor skala og lignende. Instrumentene, og fremfor alt hvilke av dem som prioriteres, har variert i de ulike rammeprogrammene.

EUs 6. rammeprogram for forskning og teknologi startet opp våren 2003, og løper over en fireårsperiode. Den norske kontingenten til rammeprogrammet vil for 2006 utgjøre om lag 760 mill kr (St. meld nr 1, Nasjonalbudsjettet 2006). Deltakelsen gir norske forskningsinstitusjoner og bedrifter bedre muligheter til å utvikle samarbeid og nettverk med forskningsmiljøer ellers i Europa. EU har startet forberedelsen til et 7. rammeprogram for forskning for perioden 2007-2013, og spørsmålet om norsk deltakelse i dette programmet vil bli avklart i løpet av 2006.

3.6 Infrastruktur

En moderne infrastruktur er en forutsetning for å kunne høste fordelene av en revidert Lisboastrategi. Der heter det at det indre markedet skal inneha en moderne infrastruktur som kan lette mobilitet og handel. En moderne infrastruktur er en viktig konkurransefaktor i mange

virksomhetsbeslutninger. Den sikrer mobilitet for personer, varer og tjenester, og infrastrukturinvesteringer vil derfor fremme vekst og føre til mer konvergens i økonomiske, sosiale og miljømessige henseende.

12. september 2001 kom Kommisjonen med Hvitbok, "Den europeiske transportpolitikk fram til 2010". I denne kommer Kommisjonen med ca 60 ulike forslag med henblikk på å iverksette et system som skal skape nye balanser mellom transportsystemene gjennom å vitalisere jernbanetransport, fremme sjøtransport og transport på de indre vannveiene, samt styre veksten i flytransport. Målet er å forene den europeiske utviklingen med behovene i et samfunn som krever sikkerhet og kvalitet, for dermed å utvikle en moderne og bærekraftig transport fram mot 2010.

EU har hatt problemer med å gjennomføre Den felles transportpolitikk som er fastsatt i Roma-traktaten fra 1958. Maastricht-traktaten som kom i 1993, styrket derfor det politiske, institusjonelle og budsjettmessige grunnlaget ved også å innføre tanken om et transeuropeisk nett (TEN). Rammeprogrammene innen forskning har utviklet moderne teknikker med hensyn på å løse to viktige problem; det trans-europeiske høyhastighets tognett og satellitt-navigasjonsprogrammet GALILEO. Manglende harmonisering av den felles transportpolitikk forklarer hvorfor bestemte vanskeligheter har dukket opp:

- En ujevn vekst i de ulike transportformene
- Overbelastning på bestemte store veier og jernbaneakser, i storbyer og på noen flyplasser
- Problemer forbundet med miljøet og sikkerhet på veiene.

Disse problemene/tendensene har økt i takt med den økonomiske utviklingen og utvidelsen av EU.

Hele samferdselsdepartementets ansvarsområde er dekket av EØS-avtalen. Dette gjelder samtlige transportsektorer, telekommunikasjon og posttjenester. Norge deltar i en del EU-programmer og byråer vedrørende samferdsel, blant annet Det Europeiske byrå for nett- og informasjonssikkerhet (ENISA), Det Europeiske Jernbanebyrå (ERA) og Det europeiske byrå for flysikkerhet (EASA).

3.6.1 Veitransport

Målet gjennom Hvitbok og Lisboastrategien er å styrke veisektorens kvalitet, og å forbedre utøvelsen av eksisterende lovgiving gjennom å styrke sanksjoner og kontrollordninger.

Den internasjonale godstransporten er en sentral sektor. Prognosene for godstransport tilsier en økning på ca 50 prosent innen 2010 i forhold til nivået i 2005 (Europakommisjonen, *Hvidbok: Den europeiske transportpolitik frem til 2010 – De svære valg*, 2001). Selv om

bedriftene er i stand til å transportere gods over hele EU med stor fleksibilitet og til akseptable priser, har små bedrifter problemer med å forbli konkurransedyktige.

Det foreligger flere forslag på hva som kan gjøres for å nå målet satt i Lisboastrategien:

- Harmonisere kjøretiden til maks 48 timer i gjennomsnitt i uken for hele EU
- De nasjonale reglene må tilnærmes en ordning som forbyr lastebilkjøring i helgene
- Innføre sjåførattester som gjør det mulig å kontrollere om sjåførens arbeidsvilkår er i tråd med bestemmelsene
- Utvikle fagutdannelsen
- Fremme en ensartet lovgiving innenfor veitransport for hele EU
- Harmonisere sanksjoner og betingelser for tilbakeholding av kjøretøy
- Øke antall kontroller
- Oppfordre til økt informasjonsutveksling
- Styrke sikkerheten for å redusere antallet drepte i trafikken
- Sikre like avgiftsordninger for drivstoff

Forslaget til revisjon av Euroveinettdirektiv (KOM03) 448 om avgifter på tunge lastebiler ble satt i kraft 1. juli 2005. Direktivet inneholder regler om kjøretøyavgifter, bompenger og veibruksavgifter for kjøretøy over 12 tonn. Bakgrunnen for direktivet var et ønske om å harmonisere medlemsstatenes innkreving av betaling for bruk av infrastruktur, og dermed sikre en enklere avvikling av den internasjonale transporten og like konkurranseforhold mellom operatører i fellesskapet. Hovedpunkter i forslaget er:

- Forslaget gjelder hovedferdselsårene mellom og gjennom medlemslandene, det såkalte "Trans-European Transport Network" (TEN-T). Det vil være opp til medlemslandene selv å regulere betaling for denne bruken.
- Forslaget er bare rettet mot tunge kjøretøy. Privatbiler omfattes således ikke av forslaget.
- Takstnivået for bompenger skal gjenspeile kostnadene transporten påfører samfunnet. Beregningen av disse kostnadene skal følge en felles metode, angitt i direktivet.
- Bompengetakstene kan differensieres, for eksempel etter sted, type infrastruktur, hastighet, ulykkesrisiko, kjøretøykarakteristikker, tid på dagen og trafikk tetthet.
- Det skal være muligheter for krysssubsidiering, det vil si at for eksempel bompenger brukes til å finansiere annen infrastrukturbygging på en konkurrerende strekning med et konkurrerende transportmiddel.

Gjennom EØS-avtalen har Norge innført tunneldirektivet som stiller minimumskrav til veitunneler, og Euroveinettdirektivet som skal harmonisere innkreving av betaling for bruk av infrastruktur.

3.6.2 Flytrafikk

Målet i Lisboastrategien er å få kontroll på flytransportens vekst, bekjempe overbelastning av luftrommet og opprettholde sikkerhetsnivået, og samtidig beskytte miljøet.

Flytransportens andel av passasjertransport forventes å nå 8 prosent i 2010 (Europakommisjonen, *Hvidbok: Den europeiske transportpolitikk frem til 2010 – De svære valg*, 2001). En slik vekst gjør det nødvendig å reformere styringen av luftrommet og forbedre/øke kapasiteten ved EUs flyplasser. Per i dag hindres Eurocontrol (Den Europeiske organisasjon for luftfartssikkerhet) av et beslutningssystem som bygger på konsensus.

Det foreligger flere forslag fra Kommisjonen på hvordan det skal kunne skapes ett europeisk luftrom, og det er bestemt at man skal prioritere følgende områder:

- Et regelverk som bygger på felles bestemmelser om utnyttelse av luftrommet
- En felles forvaltning av sivil og militær lufttrafikk
- Dialog med arbeidsmarkedets parter for å fastsette avtaler mellom de involverte organisasjonene
- Samarbeide med Eurocontrol
- Et system for overvåking, inspeksjon og påleggelse av sanksjoner, som sikter på å sikre en reell iverksettelse av bestemmelsene

I tillegg trengs det en mer effektiv utnyttelse av kapasiteten på EUs flyplasser. Dette skal oppnås gjennom et nytt regelverk som sikter på:

- Endring av tildeling av avgangs- og ankomsttider
- En endring av flyplassavgiften for å fremme at flygninger skjer hele døgnet
- Miljøbestemmelser for å begrense de negative følgene for miljøet
- Intermodalitet med jernbanen skal sørge for at disse to transportmåtene supplerer hverandre, spesielt høyhastighetstog
- Danne et europeisk luftfartssikkerhetsbyrå
- Fremme passasjerenes rettigheter

Det er kommet et nytt Europaparlaments- og rådsdirektiv 2004/36 om sikkerhetskontroll av fly fra tredjeland som benytter fellesskapets lufthavner. Dette pålegger medlemslandenes nasjonale myndigheter å utføre kontroll av fly fra tredjeland som anvender en EU-flyplass, hvis det er mistanke om eller bevis for at flygingen er foretatt i strid med den internasjonale luftfartsorganisasjonens (ICAO) minstestandarder til sikkerhet. Kontrollen skal foregå på lufthavnen og utføres av den nasjonale luftfartsmyndighet. Med bakgrunn i eventuelle funn kan Kommisjonen iverksette tiltak overfor disse operatørene fra tredjeland, for eksempel nedlegge flyforbud i hele regionen.

Rådsforordning (EF) nr. 1592/2002 av 15. juli 2002 fastsetter basis og rammeverk for Fellesskapets regler vedrørende flysikkerhet, og oppretter et byrå innenfor EU-systemet som skal ha ansvaret for flysikkerheten i Europa: EASA (European Aviation Safety Agency). EASA vil erstatte samarbeidet om regelverksutvikling innen organisasjonen Joint Aviation Authorities (JAA). EASA har som formål å oppnå full harmonisering av regler knyttet til flysikkerhetsområdet i Europa, og har myndighet til å fatte beslutninger innenfor sitt ansvarsområde. Beslutningene er av utpreget teknisk karakter, og omfatter blant annet typesertifisering av flymodeller og flydeler, utstedelse av miljøbevis og godkjenning av designbedrifter. Organet skal også typesertifisere produkter produsert i tredjeland som skal benyttes innenfor EU, samt godkjenne bedrifter som driver vedlikehold av fly og flydeler i tredjeland. I tillegg skal EASA foreta de nødvendige undersøkelser av de bedrifter det godkjenner, og utføre inspeksjoner i medlemsstatene og av industriforetak og operatører for å kontrollere at regelverket blir korrekt gjennomført og praktisert. Organets vedtak har direkte virkning i medlemslandene, og sertifikater og godkjenninger utstedt i henhold til Forordningen skal uten videre anerkjennes i alle medlemsland.

I forordningen er det nedfelt at europeiske land som ikke er medlemmer i EU kan delta i EASA, forutsatt at de er medlemmer av ICAO og har inngått avtaler med EU hvor de har overtatt og anvender EUs regelverk på dette saksområdet. I dagens situasjon er det kun EØS-landene og Sveits som oppfyller disse kriteriene. Norge har gjennom EØS-avtalen innført en rekke av EUs luftfartsregler, blant annet er det allerede innført sikkerhetskontroll på all internasjonal trafikk av passasjerer, håndbagasje, innsjekket bagasje mv. Det vil si at vi har det samme sikkerhetsnivået som EU-landene på dette feltet.

3.6.3 Jernbane

Målet i Lisboastrategien er å gjenvitalisere jernbanetransport gjennom å skape et integrert, effektivt og sikkert jernbanetilbud, og skape et egnet nett for godstransport.

Per i dag mangler man en infrastruktur som er egnet for moderne transport via jernbane, mangler en interoperabilitet mellom jernbanenettene i de ulike landene og for lite forskning innen nyskapende teknologi (Europakommisjonen, *Hvidbok: Den europæiske transportpolitik frem til 2010 – De svære valg*, 2001). Dette svarer ikke til innbyggernes behov, selv om høyhastighetstogene har muliggjort en betydelig vekst innen passasjertransport over lange distanser.

Kommisjonen har foreslått følgende tiltak for å endre på dagens situasjon;

- Utvikle en felles strategi for å gradvis integrere de nasjonale sikkerhetssystemene
- Supplere tiltak for interoperabilitet med hensyn på å lette trafikken over grensene, og kutte ned på omkostningene på høyhastighetsnettet
- Utvide og fremskynde utviklingen av jernbanegodsmarkedet for å åpne det nasjonale godsmarkedet

Videre la Kommisjonen den 3. mars 2004 fram et forslag til direktiv som endrer direktiv 91/440/EEC om utviklingen av fellesskapets jernbaner, COM (2004) 139. Forslaget innebærer liberalisering av internasjonal passasjertransport med jernbane fra 2010. Medlemsstatene kan under visse forutsetninger begrense tilgangen til nettet på en strekning som inngår i offentlig kjøp av persontransporttjenester.

Kommisjonen la 3. mars 2004 fram et forslag til direktiv om sertifisering av lokførere og ombordpersonale på fellesskapets jernbanenett, COM (2004) 142. Innføring av felles krav til lisens for lokførere vil blant annet lette den grenseoverskridende trafikken, slik at bytte av personale ved grensene ikke lenger vil være nødvendig. Det foreslås en gradvis innføring av direktivet.

Et sertifikat vil bli delt inn i to deler:

- Ett individuelt sertifikat (lisens) som stiller krav til kvalifikasjoner, alder, fysisk og psykisk helse med mer. Dette vil gjelde i hele fellesskapet, og skal utstedes av det enkelte medlemslands jernbanesikkerhetsmyndighet.
- Ett kompletterende sertifikat som er knyttet opp til jernbanevirksomheten der vedkommende er ansatt. Dette vil inneholde spesifikke krav som er nødvendige for å kjøre på den aktuelle infrastrukturen, og som er tilpasset det rullende materiell som skal brukes. Dette sertifikatet skal utstedes av jernbanevirksomheten.

Kompetent myndighet skal opprette register over alle utstedte lisenser, herunder endrede og inndratt lisenser. Jernbanevirksomhetene skal ha register på de kompletterende sertifikatene. Tunnelbane og trikk kan unntas fra direktivet. Det samme gjelder nett som er atskilt fra det øvrige jernbanenettet, og som bare transporterer passasjerer lokalt, samt privat infrastruktur som kun transporterer egen godstransport.

3.6.4 Sjøtransport og transport på de indre vannveiene

Målet i Lisboastrategien er å utvikle infrastrukturen og forenkle regelverket gjennom å opprette one-stop-shops, samt å integrere de sosiale bestemmelsene for å skape ”motorveier til sjøs”. EU har siden begynnelsen av 80-tallet mistet ca 40 prosent av sine sjøfolk, og i 2006 forventes det at det vil være et underskudd på ca 36.000 sjøfarere. Dette til tross for at sjøtransport utgjør 70 prosent av all utveksling av varer mellom EU og andre land (Europakommisjonen, *Hvidbok: Den europæiske transportpolitik frem til 2010 – De svære valg*, 2001).

Sjøtransport og transport via de indre vannveiene er i følge EU et reelt og konkurransedyktig alternativ til veitransport. Det dreier seg om en transport som er pålitelig, økonomisk, lite forurensende og lite støyende. Kapasiteten er per i dag underutnyttet, særlig når det gjelder transport på de indre vannveiene. Det foreligger en rekke hindringer når det gjelder blant annet infrastruktur. Denne typen transport er et nøkkelement i følge EU når det gjelder

intermodalitet, blant annet for å unngå flaskehalsen mellom Frankrike og Spania, mellom Italia og resten av Europa, samt mellom Frankrike og Storbritannia og i fremtiden mellom Tyskland og Polen. Kommisjonen har foreslått et nytt regelverk for havner som sikter på å:

- Fastsette nye og klarere bestemmelser når det gjelder for eksempel lossing, håndtering av gods og så videre.
- Forenkle bestemmelsene for drift av havner og å samle de involverte i en logisk kjede.

For de indre vannveiene er målene å:

- Eliminere flaskehalsene
- Gjøre de tekniske kravene ensartede
- Harmonisere førersertifikatene og betingelsene for hviletid
- Skape systemer for styring av skipstrafikken

Som et ledd i EUs satsning på skipsfartsområdet er det blant annet opprettet et europeisk sjøfartsdirektorat, EMSA (European Maritime Safety Agency) hvor Norge er medlem.

3.6.5 Intermodalitet

Målet gjennom Lisboastrategien er å gjenspeile balanse mellom transportformene ved hjelp av en politikk som fremmer intermodalitet. Det gjelder særlig jernbanetransport, sjøtransport og transport via de indre vannveier. Et av de viktigste virkemidlene i den forbindelse er fellesskapsprogrammet Marco Polo, et program for pilotprosjekter innen kombinert transport.

Når man snakker om balanse mellom transportformer, må man ha det klart for seg at det mangler en nær forbindelse mellom havet, de indre vannveier og jernbanen. Dette er et problem for EU i deres strategi for å skape denne balansen.

3.6.6 Flaskehalsen og det trans-europeiske nettet

Målet er å gjennomføre infrastrukturen som var planlagt i programmet om det trans-europeiske nettet (TEN). Forsinkelsene i gjennomføringen av TEN skyldes mangelen på tilstrekkelig finansiering (Europakommisjonen, *Hvidbok: Den europeiske transportpolitikk frem til 2010 – De svære valg*, 2001). Transport gjennom Alpene krever bygging av lange tunneler, og det er vanskeligheter med å skaffe kapital til å gjennomføre dette. Kommisjonen foreslo å prioritere følgende prosjekter i programmet:

- Ferdigstillelse av forbindelsen over Alpene med hensyn på sikkerhet
- Sikre gjennomgang av Pyreneene, mer konkret jernbaneforbindelsen Barcelona-Perpignan
- Iverksettelse av nye prioriterte prosjekter, som for eksempel høyhastighetstog, kombitransport, forbinde Danmark og Tyskland, seilbarhet på Donau mellom

Straubing og Vilshofen, satelittnavigasjon GALILEO og høyhastighetsnett på den Iberiske halvøy.

- Bedre sikkerhet i tunnelene ved hjelp av spesifikke sikkerhetsnormer for jernbane- og veitunneler.

Kommisjonen foreslår følgende når det gjelder finansiering av infrastruktur og tekniske bestemmelser:

- En endring av finansieringsbestemmelsene for det trans-europeiske nettet ved å heve EUs maksimale økonomiske støtte til 20 prosent. Dette gjelder jernbaneprosjekter på tvers av landegrensene gjennom naturlige hindringer som fjellkjeder eller havbukter.
- Iverksettelse av en EU-ramme som gjør det mulig å finansiere jernbaneprosjekter gjennom å legge avgifter på konkurrerende ruter
- Et direktiv som gjør det mulig å garantere interoperabilitet av motorveiavgiftssystemer på det trans-europeiske nettet.

EØS-komiteen (konsultasjonsorgan for EØS saker) har besluttet at Norge skal delta i TEN.

3.6.7 Elektronisk kommunikasjon

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er en viktig drivkraft for vekst og sysselsetting. En fjerdedel av veksten i EUs BNP, og 40 prosent av produktivitetsøkningen i EU kan knyttes til IKT-sektoren (Europakommisjonen, *Elektronisk kommunikation i EU: Regulering og markeder, 2005 (Rapport 11)*, 2006)

I forbindelse med fornyingen av Lisboastrategien i 2005, la Kommisjonen fram et forslag til en ny strategisk ramme for den videre satsningen innen IKT. Denne rapporten ble kalt ”i2010 – det europeiske informasjonssamfunnet i 2010”. Rammen peker ut brede politiske retningslinjer, og målet er å fremme en åpen og konkurransebasert digital økonomi. I dette legges det særlig vekt på IKT som drivkraft for integrasjon i informasjonssamfunnet og livskvalitet. Som et nøkkelelement i den nye Lisboastrategien, skal i2010 bidra til å bygge opp en samlet strategi for informasjonssamfunnet og audiovisuelle medier i EU.

På grunnlag av en omfattende analyse av utfordringene i informasjonssamfunnet og en bred høring av interessepartene, foreslo Kommisjonen at det ble satt tre hovedmål for EUs politikk innen informasjonssamfunnet og medier.

1. Å skape et europeisk samarbeidsområde for informasjon, som fremmer et åpent og konkurransebasert marked.
2. Å styrke innovasjon og investering i IKT-forskning for å fremme vekst og skape flere og bedre jobber.
3. Å skape et informasjonssamfunn for alle, hvor det legges vekt på bedre offentlige serviceytelser og livskvalitet.

Disse målene skal nås gjennom tiltak som revisjon av regelverket for elektrisk kommunikasjon, herunder også utforming av en strategi for et sikkert europeisk informasjonsnett. Man skal også etablere rammer for det indre markedet for informasjonsnett- og medietjenester ved å modernisere lovgivingen, analysere og tilpasse EU-lovene og aktivt fremme en rask gjennomføring av de eksisterende EU-bestemmelsene som gjelder IKT.

Ekompakten er en reguleringspakke på området for elektronisk kommunikasjon. Ekompakten forenkler telekommunikasjonslovgivningen, og oppdaterer den i forhold til den gradvise sammensmeltingen mellom tele, medie- og IT-sektorene slik at reguleringen nå omfatter alle elektroniske kommunikasjonsnett og tjenester. Reguleringen skal bidra til et harmonisert regulatorisk rammeverk for elektroniske kommunikasjonsnettverk og tjenester i EU. Ekompakten inneholder prosedyrer og prinsipper som reguleringsmyndighetene i det enkelte land må forholde seg til ved utformingen og oppfølgingen av nasjonalt regelverk. Pakken tilpasser regelverket til en markedsituasjon med økende grad av konkurranse og til en teknisk utvikling som gir stadig nye muligheter.

Norge er med i Ekom gjennom EØS-avtalen. Kommisjonen har lansert en ekstern høring i 2006 for å innhente innspill til revisjon av teleregelverket, og Norge har levert høringssuttalelse til Kommisjonen. Norge er med i ENISA (European Network and Information Security Agency), et EU-byrå som jobber med informasjonssikkerhet. Fra 2006 er Norge også medlem i eTen, EUs program for elektroniske tjenester. Programmet finansierer utvikling og implementering av nettbaserte tjenester rettet mot befolkningen og næringslivet i Europa.

3.7 Regionalisering

En viktig og stadig voksende oppgave for EU-samarbeidet er regionalpolitikken. Etter utvidelsen i mai 2004 har de økonomiske forskjellene mellom de rike delene av EU og de mindre ressurssterke områdene økt. For å redusere forskjellene er det opprettet regional- og sosialfond som skal sørge for jevn fordeling av midler til de områdene som trenger økonomisk drahjelp, og de skal også fremme vekst, bærekraftig utvikling og sysselsetting i disse områdene. Fondene administreres under et handlingsprogram for regionalpolitikk som strekker seg over flere år, og inneværende periode er fra 2000 til 2006. Hensikten med opprettelsen av fondene er at de dårligst stilte regionene skal motta bistand fra fellesskapet for å forbedre sin infrastruktur, utvikle industrien og få bukt med arbeidsledighetsproblemer. Fondene bistår områder som opplever sterk industriell tilbakegang og de skal bidra til å opprettholde bosettingen i distriktene.

Den største delen av regionalstøtten gikk før utvidelsen 1. mai 2004 til Hellas, Italia, Spania, Portugal og Irland. Etter utvidelsen er hovedtyngden av regionalstøtten konsentrert om de nye

medlemslandene i Sentral- og Øst-Europa (Landbrukets Utredningskontor, *EUs regionalpolitikk*, Klepp, 2003). Det er likevel slik at noen regioner i hvert EU-land mottar støtte fra fondene. EUs regionalpolitikk har vært i kontinuerlig utvikling for å tilpasse seg ulike behov og situasjoner. Politikken utvides og endres stadig, spesielt i forbindelse med de nye medlemslandene. Sverige og Finland nyter for eksempel også godt av nye regionaltiltak for arktisk og subarktisk landbruk.

Kommisjonen legger opp til at regionalpolitikken skal knyttes langt sterkere opp mot Lisboa-prosessen enn hva som har vært tilfelle tidligere. Så langt har Lisboastrategien vært å fokusere på nasjonale måleparametere. Dokumentasjon og kunnskap om forskjellene mellom regioner og innad i medlemsstatene er nødvendig for å nå målene i Lisboastrategien.

Kommisjonen har listet opp følgende tre prioriterte satsningsområder innen samholdspolitikk for 2007 – 2013:

1. Tiltrekkingskraften til medlemsstatenes regioner og byer skal økes
2. Innovasjon, skaperånd og vitenskapsøkonomien skal fremmes
3. Det skal skapes flere og bedre jobber

Kommisjonen foreslår på grunnlag av disse prioriteringer å:

- Gjøre EU og EUs regioner mer attraktive med hensyn på investeringer og sysselsetting
- Fremme vekst og nyskaping
- Skape flere og bedre jobber
- Ta hensyn til samholdspolitikkens territoriale dimensjon

Europaparlamentet opprettet regionsutvalget i 1994, og dette består av representanter for regionale og lokale myndigheter i medlemslandene. Det er i alt 317 medlemmer. Men dette utvalget strever fortsatt en del med å bli hørt i saker som vedrører regionene. EU-kommissær Danuta Hüber har ansvar for EUs regionalpolitikk, også kalt EUs samholdspolitikk. Hun er opptatt av at EUs regioner skal kunne utnytte sitt potensial i en åpen globalisert økonomi. Kommisjonen utgir kommunikasjonsnotater om situasjonen i forhold til målene i Lisboastrategien og den Europeiske konvergensstrategien.

Det er en sterk sammenheng mellom EUs regionalpolitikk og den fornyede Lisboastrategien for vekst og sysselsetting. Regioner trenger økonomisk vekst og sysselsetting uttaler Kommisjonens leder, José Manuel Barroso. Kommisjonen erkjenner at EU ikke får til økonomisk vekst og sysselsetting hvis ikke aktørene på det regionale nivå blir involvert. Nøkkelen til suksess mener de går gjennom økte investeringer i forskning og utvikling. Strukturfondets investeringsstøtte for perioden 2007-2013 vil gå til slike prosjekter.

EUs strukturfond er de finansielle instrumentene i EUs regionalpolitikk. Fondene gir støtte til forskning, teknologisk utvikling og innovasjon gjennom direkte investeringer og indirekte

støtte til utvikling av innovative strategier lokalt. Direkte investeringer via EUs strukturfond var i 2006 på ca €10,5 milliarder.

Ved å delta i internasjonalt regionalpolitisk samarbeid kan Norge fremme samarbeid og erfaringsutveksling med regioner og land i Europa for å videreutvikle norsk regionalpolitikk, videreutvikle fylkeskommunen som regional utviklingsaktør og fremme næringsutvikling. Deltakelsen i Internasjonalt regionalpolitisk samarbeid (Interreg), er sentral i denne forbindelsen. Interreg er også viktig for å sikre norske interesser, blant annet i forbindelse med revisjon av EUs regionalpolitikk, statsstøtteregulering og EU-utvidelsen. Et tredje viktig moment er at dette er med på å stimulere til debatt på regionalt og lokalt nivå om europeisk samarbeid og regional utvikling.

4 Oppsummering

Formålet med denne rapporten har vært å gi et innblikk i Den Europeiske Union sin felles strukturpolitikk. Med utgangspunkt i den fornyede Lisboastrategien av 2005 har vi skissert de grunnleggende prinsippene for EU sin politikk innenfor de viktigste områdene av strukturpolitikken. Det er viktig å merke seg at strukturpolitikken virker innenfor rammen av ØMU og Stabilitetspakten. I følge EU er Lisboastrategien svaret på globaliseringens utfordringer når det gjelder å skape nye arbeidsplasser og få til økonomisk vekst innen EU.

Fem år etter lanseringen av den opprinnelige Lisboastrategien i 2000, konstaterte Kommisjonen at de oppnådde resultater var blandet. Unionen hadde ikke oppnådd målsettingen for økonomisk vekst og sysselsetting. Lisboastrategien har avdekket områder innenfor EU hvor ikke de fire friheter (fri flyt av varer, tjenester, arbeidskraft og kapital) fungerer etter intensjonen. Kommisjonen har derfor endret strategi fra å kun styre gjennom direktiver og felles regelverk til å styre gjennom benchmarking (målestokkonkurranse) som er ment å gjøres gjennom den fornyede Lisboastrategien fra 2005.

De politiske områdene vi har valgt å se nærmere på er:

- Statstøtteregler
- Skattepolitikk
- Arbeidsmarkedet
- Tjenestesektoren
- Forskning, utvikling og utdanning
- Infrastruktur; fly, tog, vei, sjø og it-kommunikasjon
- Regionalisering

I henhold til Roma-traktaten er statstøtte forbudt på grunn av dens konkurransevridende effekt i forhold til bedrifter i de ulike medlemsland. Unntaket er når støtten er begrunnet med hensyn på den alminnelige økonomiske utviklingen i EU. I løpet av de siste årene har Kommisjonen fått ett sett med klare regler for statstøtteordninger. Statsstøtte som ikke bidrar til noen av EUs felles mål, kan ikke tillates. Kommisjonens rolle er å kontrollere de ulike lands statstøtte. EU har gjennom sitt felles budsjett, mulighet for å foreta en viss utjevning mellom regionene og medlemsstatene. EUs budsjett dekker områder som landbrukspolitikk, regionalpolitikk, interne politikkområder og utenrikspolitikk.

I forbindelse med opprettelse av det indre marked i EU ble det viktig for Kommisjonen å innføre en beskatning av forbruket som er så nøytral som mulig slik at det ved vareflyt fra en medlemsstat til en annen, ikke ble gitt avgiftslettelse. EU har ingen beskatningsrett, men EU har likevel innført regler om indirekte beskatning, etablert et felles merverdiavgiftssystem og felles særavgifter. EUs ministerråd utarbeidet sin første skattepakke i 1997 for å begrense

medlemslandenes mulighet til å konkurrere med hverandre gjennom ulike skattevilkår. EU har også vedtatt en uttalelse om en felles europeisk strategi for å motarbeide skattesvindler.

Økt sysselsetting og et bedre fungerende arbeidsmarked er et av hovedmålene i Lisboastrategien. Kommisjonen foreslo i 2005 en ny sosial- og arbeidsmarkedspolitisk dagsorden hvor det overordnede mål er å oppnå ”et sosialt Europa i verdensøkonomien – arbeidsplasser og nye muligheter for alle”. Til tross for at det finnes minimumskrav til arbeidstakerrettigheter er det meget stor forskjell mellom de enkelte lands lovgivning på området. Dette betyr at innbyggere og bedrifter i EU reelt sett kan velge det land som har de velferdsordningene som passer dem best. Sosialpolitikk og skattepolitikk vil ut fra dette kunne bli en konkurransefaktor mellom medlemslandene, både når det gjelder arbeidskraft og industrilokalisering. Arbeidskraftens frie bevegelighet har vært grunnleggende rettighet for EUs innbyggere siden 1968. Likevel er det flere EU-land som har stilt tidsbestemte restriksjoner i forhold til de nye medlemslandene som kom med i 2004

Rådet i EU oppfordret Kommisjonen til å foreslå en global strategi for det indre marked med det mål å fjerne hindringer for handel med tjenester. Dette førte til at kommisjonen la fram et forslag til tjenstedirektiv for EU-parlamentet våren 2006. Dette er en rettslig ramme for fjerning av hindringer for fri etableringsrett for tjenesteytere og fri utveksling av tjenesteytelser landene i mellom. Kommisjonens forslag til tjenstedirektiv har vakt stor oppmerksomhet og ført til mange demonstrasjoner og protester rundt om i Europa. Årsaken er redsel for sosial dumping, større forskjeller mellom personer i EU og en nedbygging av offentlig velferdsordninger. EU-parlamentet vil gjøre et endelig vedtak omkring tjenstedirektivet i løpet av 2006.

Utdanning og opplæring er også en del av Lisboastrategien. Kommisjonen har utarbeidet en handlingsplan for hvordan medlemslandene skal investere mer i menneskelig kapital, gjennom utdanning og å øke ferdighetene i befolkningen. EU finansierer flere ulike rammeprogram for å oppnå disse målene.

Roma-traktaten gir Unionen et rettsgrunnlag for handling til støtte for europeisk samarbeid innenfor forskning og teknologisk utvikling, men den viktigste referanserammen for forskningsaktiviteter i EU er nasjonal. Den europeiske forskningsinnsatsen besto i 2000 i realiteten av å legge sammen de opprinnelige 15 medlemslandenes innsats sammen med Unionens. Kommisjonens strategi for at EU skal bli verdens ledende kunnskapsbaserte og konkurransedyktige økonomi innen 2010 går i hovedsak ut på nettverksbygging, økt mobilitet av forskere, elever og studenter og å fremme felles etiske regler for forskning og utvikling. I tillegg finansierer EU ulike former for samarbeidsprosjekt innen FoU, gjennom ulike rammeprogram.

En moderne infrastruktur er en forutsetning for en vellykket gjennomføring av Lisboastrategien. 12. september 2001 kom Kommisjonen med Hvitbok om europeisk transportpolitikk. EU har hatt problemer med å gjennomføre den felles transportpolitikken som er fastsatt i Roma-traktaten fra 1958. Manglende harmonisering forklarer hvorfor bestemte vanskeligheter har dukket opp. Det ligger flere forslag til tiltak og til direktiv for hva som kan gjøres på veitransport, flytrafikken, jernbanetransport, sjøtransport og IKT for å nå målet i Lisboastrategien.

Kommisjonen legger opp til at i neste periode (2007-2013) skal regionalpolitikken knyttes mer opp mot Lisboastrategien. Så langt har Lisboastrategien vært knyttet opp mot nasjonale måleparametere. Regionene trenger økonomisk vekst og sysselsetting, og dette kan ikke skje uten at de regionale aktørene blir mer involvert. EUs strukturfond gir støtte til samme type tiltak som Lisboastrategien, men på regionalt nivå.

Når det gjelder Lisboastrategien har Norge, sammen med Liechtenstein, arbeidet aktivt under EØS-avtalen for å få innpass til denne prosessen. Det har derfor vært klare forventninger om at de strukturindikatorne som er utviklet i tilknytning til Lisboa-prosessen skal være like dekkende for Norge som for EU.

De fleste direktivene som er utarbeidet som virkemidler i Lisboastrategien har blitt en del av norsk regelverk gjennom EØS-avtalen. For eksempel er hele samferdselsdepartementets arbeidsområde berørt av Lisboastrategien, og de direktiver EU har vedtatt på området er inkorporert i norsk lovgiving.

Handels- og næringsdepartementet har utarbeidet fire norske rapporter basert på Lisboastrategien. Den siste rapporten (EUs Lisboastrategi i et norsk perspektiv) som er utarbeidet av regjeringen Stoltenberg II inneholder en kortfattet gjennomgang av Lisboastrategien samt en presentasjon av de 14 strukturindikatorne EU har valgt ut som særlig viktig for å evaluere arbeidet med strategien. Det er også foretatt en sammenligning av Norge opp mot EU på disse målene.

I dagens EU, med 25 regjeringsjefer og like mange syn på hva som for eksempel er passende renteutvikling og skattenivå, vil en bred og omfattende samordning av den økonomiske politikken være en krevende oppgave. Det gjenstår å se om ”den åpne koordineringsmetode” som den fornyede Lisboastrategien kalles, fører fram.

Litteratur

- EUs hjemmeside; <http://ec.europa.eu/>
- Europakommisjonen; <http://www.europakommisjonen.no/>
- EU-opplysningen i Sverige; <http://www.eu-opplysningen.se/>
- Nei til EU; <http://www.neitileu.no/>
- Utdanningsforbundet; <http://www.utdanningsforbundet.no/>

Rapporter;

- Bolstad. A (2003), "Arbeidsmarkedspolitikken i EU", Landbr. Utr.kontor, 6 - 2003
- EU-kommisjonen., (2001) Hvidbok: "Den europæiske transportpolitik frem til 2010".
- Grünfeld, Leo A. (2004), "EUs forslag til nytt tjenstedirektiv, Samfunns- og næringsøkonomiske konsekvenser for Norge"
- Klepp. Å (2003), "EUs regionalpolitikk", Landbrukets Utredningskontor, 5 - 2003
- Kommunal- og regionaldep. (2005), "Interreg, Eu-program for grenseoverskridende regionalt samarbeid"
- Nærings- og Handelsdep. (2004), "EUs Lisboastrategi i et norsk perspektiv".
- Traktaten om opprettelse af Den Europæiske Union og traktaten om opprettelse af Det Europæiske Fællesskab gældende fra den 1. februar 2003 (konsoliderede udgaver efter Nice-traktaten), (2003)
- Utdanning- og forskningsdep. (2004), "EU-strategi"

Utgivelser fra Europakommisjonen:

- "Elektronisk kommunikation: Regulering og markeder, (11.rapport)" (2005).
- "En fælles indsats for vækst og beskæftigelse: Fællesskabets Lissabon-program" (2005).
- "En strategi for tjenester i det indre marked" (2000)
- "EUs konkurrencepolitikk og forburgerne" (2005)
- "Europa-parlamentet og Rådets direktiv om tjenesteydelser i det indre marked" (2004).
- "Europa-parlamentet, det økonomiske og sociale udvalg og regionsudvalget, Mod et europæisk forskningsrum" (2000).
- "Målet er vækst – EU og økonomien" (2004)
- "Progress towards the Lisbon objectives in education and training, Report based on indicators and benchmarks" (2006).
- "Skatte- og afgiftspolitikken i Den Europæiske Union" (2000).
- "Status over det indre marked for tjenester. Rapport om første fase af strategien for tjenester i det indre marked" (2002).
- "Tax policy in the European Union – Priorities for the years ahead" (2001).
- "Vækst og beskæftigelse: en fælles opgave. Et nyt afsæt for Lissabon-strategien" (2005).

Landbrukets **Utredningskontor**

Schweigaardsgt. 34C
Pb 9347 Grønland
N-0135 OSLO
Tlf: 22 05 47 00
Fax: 22 17 23 11
E-post: lu@landsam.com
<http://www.utredningskontoret.no>